

Les relacions de Santiago Vidiella i Antoni M. Alcover amb motiu de l'Obra del Diccionari de la llengua catalana

Hèctor Moret i Artur Quintana

Santiago Vidiella Jassà va nèixer a Calaceit (Matarranya) el 30 de desembre de 1860 i hi morí el febrer de 1929. Fill d'una família de pagesos acomodats, va viure des d'infant un ambient camperol i tradicional, la qual cosa quedarà prou reflectida en bona part de la seua obra, en especial en els seus discursos i escrits de caràcter social o polític. Com era habitual en aquells temps, en les famílies benestants, va cursar Dret a la Universitat de Saragossa, on es llicencià l'any 1881, per tornar a Calaceit per a dedicar-se a l'exercici de l'advocacia, al conreu de les humanitats i a l'administració de les propietats familiars.

Foto de Vidiella publicada a *Heraldo de Teruel* (12-6-1897).

L'any 1896, molt en la línia dels estudis locals del seu temps, va publicar a Alcanyís el llibre d'història de Calaceit *Recitaciones de la historia política y eclesiástica de Calaceit*.¹ El 1907 va impulsar i dirigir el mític *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón* (BHGBA) que, tot i que només durà tres anys (1907-1909),² va ser una excel·lent publicació d'investigació en què es donà a conèixer diferents treballs sobre l'arqueologia, la geografia descriptiva, la història medieval i moderna del Baix Aragó i territoris veïns, així com diversa documentació —avui perduda— d'èpoques pretèrites relacionada amb el territori, uns treballs i articles obra d'investigadors com ara Joan Cabré, de Calaceit; Maties Pallarés, de Pena-roja; Lorenzo Pérez Membrado, de Massalió; Federico Pastor i Lluís, de Tortosa,...

Santiago Vidiella va ser un col·laborador habitual als periòdics i revistes del seu entorn, entre les quals cal assenyalar *El Confín Aragonés* (1884), *Revista de Aragón*, *Miscelánea Turolense*, *El Eco del Guadalope*, *Tierra Baja*, *El Ebro*, *La Zuda*,...

La predisposició i la curiositat intel·lectual de Santiago Vidiella el feren col·laborar, en tenir ocasió de contactar amb investigadors catalans desplaçats al Matarranya, amb diverses

¹ Aquesta obra fou impresa —en edició ampliada cent anys més tard a càrrec de l'Ajuntament de Calaceit, Instituto de Estudios Turolenses, Centro de Estudios Bajoaragoneses i la família Jassà— a Calaceit per la impremta Gràfiques del Matarranya i amb una llarga introducció de Micolau (1996: 5-25).

² El 1982 el Centro de Estudios Bajoaragoneses féu una edició facsímil del BHGBA a Saragossa en tres volums, un per any.

institucions de l'àmbit català. Així, entra en relació amb el conegut i prestigiós prehistoriador Pere Bosch i Gimpera, que al capdavant de les campanyes de l'Institut d'Estudis Catalans (1914-1918) treballà al Matarranya, tot i que ja en l'*Anuari* de l'IEC trobem diferents reports, entre 1907 i 1931, de la feina de recerca arqueològica a les terres del Matarranya.³

Si bé el 10 d'abril de 1901, Antoni M. Alcover visità Calaceit —per tal de fer arribar arreu del país la *Lletra de Convit* de l'Obra del Diccionari iniciada l'any anterior—,⁴ no serà fins vint anys més tard que, amb motiu de l'estada que el promotor de l'Obra del Diccionari — en aquest cas acompanyat de Francesc de Borja Moll— féu a Calaceit del 10 al 14 d'octubre de 1921, es reforçaran i intensificaran les relacions de mossèn Alcover amb Santiago Vidiella, cosa que farà augmentar l'interès d'aquest últim per la llengua i la cultura popular de Calaceit.

Així doncs, no ens podem estar de reproduir tot seguit la narració de la visita que feren Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll a Calaceit del 10 al 14 d'octubre de 1921.⁵

Diari de l'estada de Mossèn Alcover a Calaceit del 10 al 14 d'octubre de l'any 1921

Dia 10 (octubre)

S'acaba l'escorcoll a Falset. Cap a Móra d'Ebre, Gandesa i Calaceit

[...] Ens n'anam a pendre comiat de Rt. Sr. Rector i dels seus Vicaris, fentlos grans mercès del bon costat que em trobat ab ells; i a les dues ¡cap a l'estació! I d'aquí ¡cap a Mora Nova ab el tren! I a Mora Nova prenim l'automòvil cap a Calaceit, a on arribam a les set i busques ben fosca negra. Ens esperen lo Rt. don Francesch Llop, Rector Arxipreste d'aquí i son Vicari Mn Ricart Moliner, que ens tenen hostatge preparat, a on ens campam de primera bona. Aquí no hi ha fondes, si no qualques hostals. Ens diuen que el qui millor ens porà orientar en matèria del llenguatge calaceití serà D. Santiago Vidiella, advocat, propietari i historiograf [sic] local de molta retxa, i que fa anys el coneix per sos estudis d'història d'Aragó d'allò més interessants. Li envelam cap a casa seua. Le hi trobam, ens rep brassos uberts, i quedam ab hora per demà dematí rompre el foch de la nostra enquesta. I a les hores tornam a l'hostal i ¡bona nit tots plegats!

³ Carbonell (1999: 11-15).

⁴ El relat d'aquesta visita el publicà al *Diario de Mallorca* del 23 d'abril de 1901. També es pot consultar a Perea (2011).

⁵ Reproduïm ací el text descriptiu de l'estada de mossèn Alcover a Calaceit del «Dietari de l'Eixida Filològica per tot Catalunya i el Reyne de València de dia 26 de juny fins a 23 de novembre de 1921», publicada en el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLC), XII (gener-juny 1922. N. 5), p. 275-279, a partir del text presentat en el treball de Solana (1992). Aquest text, com la resta del BDLC, es pot consultar a Perea (2011).

Dia 11 (octubre)

Comensa l'enquesta del dialecte calaceytí. Lo que han fet els *instituters* a Calaceit

Es la segona vegada que vench assí a estudiar-hi la llengua. Hi vaig vindre lo primer pich l'any 1901.

El Sr. Vidiella m'ha dit que fa anys que no envia res a l'*Institut*, i que aqueys anys passats hi anà Mn. Griera, aturants'hi uns quants dies fenthi enquesta ab un tal per qual, sense intervenirhi el Sr. Vidiella, sabent just aquest lo que li digué mossènyer, que havia trobada cosa interessant a Calaceyt, sensa especificarli més.

A les vuyt i busques ens entregam a ca l'esmentat senyor Vidiella. Mn. Sastre ab les *minyones* (criades) d'aquest bon amich emprèn les *seccions* de la via espiritual i natural i tot el ram de casa (distribució d'una casa, dependències, mobles, arreus), i s'hi passa tot lo dematí i tot lo capvespre. –En Moll visita els obradors de Mtre. Francesch Niella i Blanch, fuster, Mtre. Joaquim Hostalet, carreter (fuster de carros), Mtre. Antoni Estopinyà, ferrer, Mtre. Francesch Estopinyà, fuster, els quals li dieun els mots especials de llurs respectius oficis. Llavò se presenta a D. Jusep Sunyer i Calaf, propietari, que té una partida d'eynes de conrar la terra, i treu un dibuix de totes, posanthi el nom de tals eynes i de totes les seues pessas. Ab això té feina per tot lo dia–. Jo ab D. Santiago empench totes les seccions de la terra com element de vida per l'home (castes de terra, bosch, conreu, llaurades, femades, cereals i llegums, sembrar, cuydar el sembrat, malalties del sembrat, segar, batre, gra i palla). Això ens ocupa també dematí i tarde. –En Moll se presenta a un sabater a veure si li dirà els mots de sabateria. Aquell se figura que hi va per pujarli la contribució industrial i li demana si hi va de part del Govern. En Moll li diu que sí, referintse a la subvenció que l'Estat dona p'el *Diccionari*. El sabater acaba per dir que no *vol firmar*. En Moll li diu que no li demana cap *firma*, sino *mots*. El sabater no va de *mots*, i l'envia a un altre sabater que n'hi diga que en sap molts. L'altre sabater tampoch no va d'aglans ni de mots per por de mosques; i el pobre Moll té que tornar-se'n ab els dos diners i l'alena–. Com hem hagut dinat, prenh el *Breviari* i un camí de foravila i d'allà, resa qui resa. Molt envant trop una pedrera que hi treyen cantons. Suspench el rés, m'atans an els trencadors de la pedrera i elze demàn el nom que donen a les diferents pessas que treballen. Me diuen els noms i jo zas! els apunt a la llibreta. Allò ve molt de nou an aquella bona gent. Me alluny d'ells una mica per signarlos una pessa molt llarga que tenien un tros enfora i demanar-los com s'anomenaven. M'ho diuen i mentres jo apuntava aquell nom, he sentit que el cap de colla deya an els altres entre dents: –*Pararà an el Manicomi de Reus!* Me costa molt de no esclafir de riure de la gràcia que me fa tal sortida i de la impressió que jo elze causava. Los don les gràcies i me'n despedesch, refermant el rés llitúrgich, d'allà cap a Calaceyt.

Sempre donant llendera an el dialecte calaceytí, s'ès fet vespre; i hem acabat per anarnosne a geure, llests de feynes i mes de mitx cansats de tant de palanquetjar darrera els mots.

Dia 12 (octubre)

Segueix l'escorcoll del dialecte calaceytí

Mn. Sastre fins a l'ofici les ha ab l'Escolà Major, Mtre. Agustí Pilàs, i en treu els mots de les coses d'esglèsia i ab les *Minyones* (criades) del Sr. Vidiella pelluca els mots referents a bugades, ram de pastar i enfornar i aviram. En Moll les ha ab un tal Joaquim Claramont, abeller d'ofici, que li diu un bell raig de mots d'abelles com pochs n'háguem topats dins Catalunya. Llavò se'n va a ca Mtre. Francesc Mulet, carnisser, molt entès en coses de bestiar, el qual li aboca tot un enfilall de paraules referents en el bestiar de llana i cabrum. La banda del cap vespre dibuixa *argadells*, *banastes*, *porgador*, *falsonet* i altres eynes i ormetjos del conreu de la terra i de la vida casolana, i ab don Santiago Vidiella enllesteix cosa d'arbres fruyters i la nomenclatura de bolets, animals selvatges, animals volàtichs, animalons, animalonets i ormetjos de cassar i pescar. Jo me pas tot lo sant dia ab D. Santiago acabant lo ram del batre i empenem despres tot el ram de figueres, oliveres i oli, vinyes i demés abres fruyters que hi ha a Calaceyt. Ens ajuda en tots aquests rams un dels primers propietaris d'aquí, D. Julià Ejerique i Ruiz, molt entès en coses de terres i abres i vida calaceytana. Entre tots me descriuen la *prensa de vi* i la *prensa d'oli*, abdues de fust. La de vi encara és la que s'usa aquí, i en Moll mos ne treu un dibuix. La de fer oli, ja no s'usa perque aquí ja no en fan d'oli sino que venen les olives a oliayres de fora, ab tot i esser la producció principal del país. La prensa d'oli era quí de les de *lliura*, de *biga*, que dèyem a Mallorca, però que, en lloch d'una biga eren quatre bigues plegades, fetes feix, com les de la Selva del Camp amb algunes variants. Els Srs. Vidiella i Ejerique han cridat un tal Miquel Palos i Oriol, de 72 anys d'edat i que fou 40 anys *Parador* (cap de colla de fedors d'oli). Entre tots tres m'han espinzellada tal prensa d'oli, donantmen les fites ben netes. El Sr. Vidiella m'ha dit que antigament assí just hi havia *dos molins d'oli*: un de dues *prenses de lliura* o de *romana* del Capítol del Canonges de Tortosa, Senyor Temporal de Calaceyt, el *Molí d'oli* més gros que hi havia en tot Aragó. Aqueys dos molins havien de fer tot l'oli de Calaceyt. Els Canonges i el Municipi tenien aqueix privilegi, i això motivava moltes de protestas per que molts havien d'estar mesos i mesos sensa poder fer l'oli perque no els arribava el torn; i l'oliva mentres tant se floria, i l'oli xerech ferm. A la fi arribà a acabar tal privilegi. Això és una de tantes de proves de que antigament an el govern de la Nació, si hi havia coses que anaven millor que no ara, també n'hi havia moltetes que anaven mes malament.

Ab els amichs Vidiella i Ejerique hem envestida la conjugació calaceytana, conjugant nou verbs. Ab això se fa hora d'anar a rebre els Pares *Missioners del Cor de Maria* que anit comencen la Missió a calaceyt. Mos n'hi anam ab D. Santiago, y ja no feym pus enquesta per avuy.

Dia 13 (octubre)

S'acaba l'endardell del dialecte calaceytí

A les vuyt ens entregam a la costura d'unes Monges que hi ha a l'Hospital d'aquí i llavò a l'Escola Nacional de D. Benet Sanmartín, demanant minyones i minyons per poderhi fer anquesta de jochs infantils i d'altres coses que els minyons i minyones

saben tant o mes que els grans. Les monges i aquell Mestre proporcionen an En Moll i a Mn. Sastre tot aquest personal: Patrocini Alcoverro i Esteve d'11 anys, Tomasa Niella i Pastor de 9, Pilar Pol i Gudina de 7, Carme Fontcuberta i Beyot de 8, Secundina Balcells i Moix de 10 i Gregori Davit de 12, Francesch Enguera de 9, Joaquim Grau de 9 i Angel Abás de deu. Les minyones han dit an En Moll dotze jochs infantils; i els minyons n'han dits 24 a Mn. Sastre i llavó tot un ramell de frases calaceytanes d'allò mes bufarell. D'allà s'ès espitxat a l'Escola del Sr. Sanmartín, que li ha proporcionats un escabotell de minyons: Ramón Albiach i Lletxa de 11 anys, Modest Abás i Aguas de 12, Jusep Bolcells i Abás de 10, Tomàs Berdal i Lopez de 9. Els quals li han dits els noms d'aucells, animalons i animalonets, animals selvatges i bolets, que D. Santiago Vidiella no li havia dits. Ademés d'això ha dibuixat l'*aladre* (arada) i la *prensa de fideus* d'un tal Ramón Pons. Més tart s'ès ab Mtre. Mulet el carnisser, que li ha dits els mots referents a llet i formatge; i les *minyones* del Sr. Vidiella li han espinzellats els mots referents a aviram i farciments de porquim (*llanguanisses*, *botifaldes* i *bisbe*).

Mentres tant jo ab D. Santiago i qualque estona ab el Sr. Ejerique he escrit 73 verbs que aquells dos senyors han tenguda la santa paciència de conjugarme. Aquesta feynada, com poreu pensar, m'ha ocupat tot lo sant dia.

Tot retirantnos de Ca-D. Santiago, som anats a prendre comiat del Rt. Sr. Rector, donantli mil gràcies del bon costat que mos ha fet en la nostra enquesta, i hem pres redòs a l'hostal per enllestir feynes, sopar i anarmosne a geure.

Dia 14 (octubre)

Cap a Gandesa i de Gandesa a Tortosa

Deym missa a les cinch, i a les sis i mitja compareixem a l'automòvil que mos ha de dur a Gandesa. Hi trobam don Santiago que du la seua amabilitat a l'estrem de pegar tal dematinada per despedirnos. No sols ha fet això, sino que ens ha donats nou o deu quaderns de notes sobre lo llenguatge i història del llenguatge de Calaceyt, que l'ha estudiat gran part de la seua vida. Tot lo que enviá a l'*Institut* quan aquest comensá a escampar *qüestionaris*, mos ho donat, i llavó una partida de coses mes que no enviá a l'*Institut*. El Sr. Vidiella ès un benefactor de l'Obra del Diccionari dels mes grossos que hi haja. Que consti lo nostre mes coral agraiment.

A la fi a las set i busques l'automòvil ès partit i ab devers cinch quarts s'ès tirat dins Gandesa [...]

La petja que deixà en Vidiella aquesta visita de mossèn Alcover es manifesta en una notable tramesa de materials lèxics i de cultura popular que varen servir en la confecció del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, uns materials que s'han recollit també en diverses publicacions posteriors, tant pel que fa al lèxic,⁶ com pel que fa a la cultura popular.⁷

⁶ Veg. Moret (1993).

⁷ Veg. Vallespí (1958) i, encara que no s'expliciti la procedència dels materials presentats, Blanc (1983).

Tres mesos més tard de la visita de Mn. Alcover i Francesc de B. Moll a Calaceit, Santiago Vidiella escriu una carta —conservada a l'arxiu Moll— datada el 19 de gener de 1922 i publicada en format de fotocòpia en el treball de Ricard Solana ressenyat en la nota 5:

Sr. Dn. Ant^o. Mª Alcover.

Muy Sr. mío y respetable amigo: Recibí con sumo agrado su estimable carta fecha en Alcora, y aun más la que hoy me endereza, ya restituído felizmente a la que podríamos llamar su oficina solariega de trabajo.

Ruego al Señor nos conserve la preciosa vida y salud de Vd. para que veamos terminadas sus empresas grandiosas, y podamos verle en esa nueva visita que proyecta a nuestro país.

No contesté a su carta por no constarme de un modo seguro su residencia.

La casa a on fan oli se diu a Calaceyt Molí d'oli.

El que el Cabildo de Tortosa, como señor temporal de esta villa, poseía en ella para moler las olivas de sus ventas decimales, tenía dos prensas de *romana o libra*.

El molino que tenía *quince prensas*, es decir, el mayor que se vió en Aragón, fué el que tenía el municipio, y de él sacaba recursos suficientes, y aun sobrantes, para alimentar el presupuesto municipal, pues el vecindario tenía concedida al municipio la exclusiva de la molienda de oliva, que se hacía mediante la percepción de maquilas algo crecidas y generosas.

No le digo más por hoy a fin de no perder correo en la contestación.

Transmitirá sus saludos a los señores Ejerique, Rector, etc.

Desea verle por la primavera su siempre afmo amigo y servidor que está en todo a sus órdenes

Calaceite 19 Enero 1922

Santiago Vidiella

Una carta que d'acord amb allò que figura a dalt de tot fou "Contestada 23 janer 1922", cal suposar que per Francesc de B. Moll. En l'arxiu Moll es conserva una segona missiva de Santiago Vidiella —datada dos anys més tard, el 22 de febrer de 1924— reproduïda en format fotocòpia per Ricard Solana i que diu:

Calaceite 22 Febrero 1924.

Muy respetable señor: Contesto a Ud. la postal del amigo Moll por ignorar la dirección de éste.

Celebro el comienzo del "Diccionari" y les deseo las mayores prosperidades.

Acepto, con toda mi insuficiencia, el cargo de corresponsal, y les doy gracias.

Aquí en Calaceite se dice por la generalidad: "Anem a voltá les campanes." Los menos dicen: "a bandejá les campanes." De manera que se usan los verbos *voltá* y *bandejá*, no *abandejá*. El primero más comunmente.

Necesito los trabajos míos en lengua calaceitana que presté a Ud. y mucho le agradeceré que me los envíe puesto que los supongo despachados.

Mis saludos afectuosos al simpático Moll, y a Ud. de nuevo las [...] de mi consideración y afecto.

Le servirà su afmo. s. s.

Santiago Vidiella

Potser on més petja deixa en l'obra de Santiago Vidiella la visita d'Antoni M. Alcover a Calaceit és en les solucions ortogràfiques emprades en la redacció d'unes xerrades que féu Vidiella als seus convilatans calaceitans i que intitulà *Pa de casa. Convèrses sobre côses passades y pressents de la vila de Calaseit. Añ 1916*,⁸ tal com recull José Ignacio Micolau en nota biogràfica:

De les relacions amb Mn. Alcover i Moll mos queden alguns interessants testimonis que no passaré per alt. Lo primer al que me vull referir figure copiat pel mateix Vidiella al principi del manuscrit *A voltar carrer. Primera Part*, on escriu: "Regla de ortografía que me enseñó Mn. Alcover a su paso por esta villa, en Octubre de 1921. Ja, jo, ju se escriben con j. Así minjá, majó, dejú. Ge y gi se escriben con g. Así corretgé, bugí. Ejemplos: taronja, tarongí, gesé, Juan, jove".⁹

També en l'arxiu de la família Jassà a Calaceit com en l'arxiu Moll de Palma es conserven algunes missives intercanviades entre Santiago Vidiella i els responsables del *Diccionari*.

Així, en la nota biogràfica adés esmentada, Micolau (1984: 15-16) apunta:

En según lloc no vull deixar sense donar a conèixer una carta dirigida a Santiago Vidiella per Francesc de B. Moll lo 29 de novembre de 1922. Crec que pot tindre cert interès, per a potser afegir alguna cosa, encara que sigui poc, a la llarga història d'una llengua:

"Ja passa d'hora de que li escriguem, ab tant de temps transcorregut. La bona recordansa que guardam de vostè perdura i perdurarà sempre; però els molts de treballs que duym assobre han fet que ens passàs el temps sense enviar-li ni un mot de salutació. Valga la d'avuy per tantes d'omissions involuntàries.

El plá de Mn. Alcover era de fer un viatge durant l'estiu d'enguany per dins lo territori de llengua catalana, per donar per acabada la replega de material llingüístich p'el Diccionari. Però una revisió escrupulosa de lo molt que tenim recullit ens feu veure que lo urgent era procedir ara mateix a la correcció i ordenació de les *cèdules* lexicogràfiques, a fi de no arribar a tenir acumulats massa materials sense ordenar. Per això va esser que suspenguérem dit viatge, i per lo mateix vam suspendre també la visita a Calaceit que li haviem anunciada com provable. Tal volta mes envant ens convindrà fer una nova excursió llingüística i tindrem avinentesa de fruir de bell nou de la agradable companyia de vostè.

Saludant-lo afectuosíssimament de part de Mn. Alcover, a vosté, an el Rt. Sr. Rector-Arxipreste i an els altres senyors que tant i tant ens ajudaren i assitiren l'any passat, m'oferesch de bell nou a vostè com affm. s.s. i a. Francesch de B. Moll."¹⁰

⁸ Textos publicats a Vidiella (1984), acompanyats de la nota biogràfica de Micolau (1984) i de les notes d'edició de Heim i Quintana (1984).

⁹ Micolau (1984: 15).

¹⁰ Aquesta missiva en realitat és una targeta postal reproduïda, anvers i revers, a l'article que publicà Quintana (1991: 9-11), amb motiu del traspàs de Francesc de B. Moll.

Francesc de B. Moll serva un molt bon record de Santiago Vidiella, fins al punt de fer-ne esment en el llibre de memòries *Els meus primers trenta anys (1903-1934)*:

La gent adulta que vaig tractar era de dues menes: la dels pagesos i menestrals contractats per fer-nos d'informadors sobre la parla local, i la dels lletraferits que amb llur prestigi social ens servien d'introductors i orientadors. Entre aquests, record amb especial relleu [...] el gran propietari Santiago Vidiella, de Calaceit, col·lector de lèxic i folklore del Baix Aragó...¹¹

Bibliografia

BLANC I GRAU, Miquel (1983): *Refranyer del Matarranya*, Barcelona: El Llamp.

CARBONELL, Jordi (1999): «Les relacions de l'Institut d'Estudis Catalans amb la Franja», *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a la Franja (Calaceit i Fraga) (17 i 18 d'octubre de 1997)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Associació Cultural del Matarranya, p. 11-15.

HEIM, Walter; QUINTANA, Artur (1984): «La llengua de Santiago Vidiella», dins Vidiella (1984: 19-32).

MICOLAU ADELL, José Ignacio (1984): «Santiago Vidiella: un home del seu temps», dins Vidiella (1984: 11-18).

— (1996): «Santiago Vidiella: Un historiador recobrado», dins Vidiella (1996: 5-25).

MOLL, Francesc de B. (2003): *Obres completes. Escrits autobiogràfics*, vol. 1. A cura de Maria-Pilar Perea. Barcelona: Moll.

MORET, Hèctor (1993): «Lèxic de l'Aragó catalanòfon al *Diccionari Aguiló* i al *Diccionari Català -Valencià-Balear*», *Alazet. Revista de filología*, 5 (Huesca), 91-126.

PEREA, Maria Pilar (2011): *Antoni M. Alcover*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [En línia:] <<http://alcover.iec.cat/>>.

QUINTANA, Artur (1991): «La llengua catalana està de dol», *Sorolla't*, 8 (abril), 9-11.

SOLANA, Ricard (1992): «La visita de Mossèn Alcover a Calaceit», *Sorolla't*, 9 (juliol 1992), 11-15.

VALLESPÍ, E. J. (1958): «Notas inéditas de Santiago Vidiella Jasá (1860-1929) sobre folklore local de Calaceite (Teruel)», *Caesaraugusta*, 11-12 (Zaragoza), 179-189.

¹¹ Moll (2003: 139).

VIDIELLA I JASSÀ, Santiago (1896): *Recitaciones de la historia política y eclesiástica de Calaceite*, por Santiago Vidiella y Jasá, abogado. Alcañiz: Tipografía de Manuel Delgado.

— (1984): *Pa de casa. Converses sobre coses passades i presents de la vila de Calaceit*. Introducció, edició i notes de Walter Heim, José Ignacio Micolau Adell i Artur Quintana. [Saragossa]: Diputación General de Aragón, Departamento de Cultura y Educación.

— (1996): *Recitaciones de la historia política y eclesiástica de Calaceite*. Introducción de José Ignacio Micolau Adell. Calaceite: Ayuntamiento de Calaceite, Instituto de Estudios Turolenses, Centro de Estudios Bajoaragoneses.